

Α. Νεοελληνική Γλώσσα

«Η ψυχαγωγία»

Η ψυχαγωγία έχει τη θέση της, θέση γενικά παραδεκτή, νόμιμη μέσα στη ζωή μας. Αφού του θνητού η μοίρα είναι να βρέχει κάθε του έργο με τον ιδρώτα του προσώπου του, και επειδή αυτός ακριβώς ο κλήρος του έλαχε (είτε ως τίμημα ακριβό της ελευθερίας του, είτε ως αναπόφευκτη συνέπεια της δυσαναλογίας που υπάρχει ανάμεσα στις επιδιώξεις και στις δυνάμεις του), δικαίωμά του θεώρησε ο άνθρωπος να κλέβει χρόνο από τη σκληρή θητεία του βιοπορισμού και να τον αφιερώνει στη διασκέδαση, για να αλαφρώνει κάπως το φορτίο της ζωής και να ξεχνάει, για λίγο έστω, τα δεινά της.

Το δικαίωμα τούτο το έχει αναγνωρίσει, με τους άγραφους και τους γραφτούς νόμους της, η κοινωνία. Όσο και να ψάξουμε σε τόπους άγριους και χρόνους αρχαίους, δε θα βρούμε κοινότητα ανθρώπων που δεν έχει παραδεχτεί και θεσμοθετήσει την ατομική διασκέδαση, τις παρενθέσεις της ξεκούρασης και της χαράς μέσα στο αφόρητα κάποτε μονότονο κείμενο του ατομικού και του συλλογικού βίου. Όλες οι κοινωνίες, από τις πιο πρωτογενείς έως τις πιο εξελιγμένες, επινοούν και καθιερώνουν, σε συνάρτηση με τις θρησκευτικές τελετές και τις πολιτικές συγκεντρώσεις, ευκαιρίες για να ξεσπάει ανεμπόδιστα και να ικανοποιείται η ανάγκη του πλήθους για ψυχαγωγία. Τρία θέματα δεσπόζουν πάντοτε στα διαφέροντα της μάζας και στις φροντίδες των αρχηγών τους: ο χορτασμός, ο πόλεμος και η διασκέδαση. Απόκλιση από τη γραμμή αυτή δε θα βρει κανείς ούτε στους οικονομικά και πνευματικά πιο ανεπτυγμένους λαούς των χρόνων μας· μόνο που, στη δική τους περίπτωση, το πρόγραμμα πλουτίζεται και διαφοροποιείται για να περιλάβει το κάθε κεφάλαιο και νέες υποδιαίρεσεις.

Αν όχι ο βεβαιότερος, ασφαλώς όμως ο παραστατικότερος δείκτης πολιτισμού μιας κοινότητας ανθρώπων είναι ο τρόπος ψυχαγωγίας της. Λαοί με ένστικτα ανημέρωτα και χαμηλό επίπεδο μόρφωσης διασκεδάζουν βάνουσα· αντίθετα, όσοι ημέρωσαν τα ήθη τους και καλλιέργησαν το πνεύμα τους αγατούν ευγενείς μορφές και λεπτά μέσα ψυχαγωγίας. Ο ίδιος κανόνας ισχύει και για τον χαρακτηρισμό των ατόμων: «πες μου πώς διασκεδάζεις να σου ειπώ ποιος είσαι». Ο αβρός στους τρόπους και πνευματικά προικισμένος άνθρωπος είναι και στην ψυχαγωγία του εκλεκτικός και διακριτικός· ο βάρβαρος και άξεστος αγαπάει τις διασκεδάσεις που τον αποκτηνώνουν. [...]

Υπογράμμισα ήδη ότι λαοί και πολιτισμοί χαρακτηρίζονται ακόμη και από τους τρόπους ψυχαγωγίας που έχουν επινοήσει και καθιερώσει στους χώρους της ατομικής και της συλλογικής ζωής. Πολύ ορθά λοιπόν ιστορικοί και ανθρωπολόγοι μελετούν τις διασκεδάσεις και τις παιδιές τους. Δεν είναι λ.χ. άσχετο προς το χαρακτήρα των αρχαίων Ελλήνων και προς τον τύπο του πολιτισμού

που δημιούργησαν, το γεγονός ότι από τους ομηρικούς χρόνους έως το δέιλι της ιστορικής τους ζωής είχαν θεσμοθετήσει μαζί με τα αθλητικά και ποιοτικά αγωνίσματα, και στις πανηγύρεις τους επευφημούσαν με τον ίδιο ενθουσιασμό τους νικητές των αγώνων του στίβου και του θεάτρου.

Εξίσου χαρακτηριστικός για τον αρχαίο ελληνικό βίο και πολιτισμό είναι ο θεσμός του «συμποσίου», που κατάκτησε την αθανασία μέσα στην ποιοτική φιλοσοφία του Πλάτωνα. Ήταν και αυτός ένας τυπικά ελληνικός τρόπος γνήσιας ψυχαγωγίας: Ύστερ' από τις κοπιαστικές ή τις οχληρές για τον «ελεύθερο» άνθρωπο της εποχής ασχολίες της ημέρας, ένας όμιλος φίλων συγκεντρώνεται το βράδυ γύρω από το τραπέζι ενός φιλόξενου οικοδεσπότη με μια οποιαδήποτε αφορμή και με τόνο άλλοτε σοβαρό και άλλοτε εύθυμο συζητεί «φλέγοντα» θέματα της αισθηματικής, της ηθικής και της πολιτικής ζωής. Ο «διάλογος» με την ανταλλαγή σκέψεων, τους διαξιφισμούς και τα φαιδρολογήματά του δημιουργεί την «καλή συντροφιά», όπου καθένας από τους συνδαιτυμόνες αναζητώντας και βρίσκοντας τον «άλλο» που θα τον συμπληρώσει — όχι όπως ο συνεταίρος στο επάγγελμα ή το άλλο φύλο στον έρωτα, αλλά όπως ο ομοεθνής, ο ομόγλωσσος, ο ομόσπονδος, ο φίλος, που νιώθει κι αυτός την ίδια ανάγκη: να βγει από τη μοναξιά του και να επικοινωνήσει μ' εκείνον που θα τον προσέξει και θα τον καταλάβει- δεν είναι πια μόνος, απεναντίας έχει το αίσθημα ότι απλώθηκε και ενώθηκε με τους όμοιούς του. Αποτέλεσμα: δυναμώνει μέσα του ο τόνος της ζωής, υψώνεται η ψυχική του θερμοκρασία, ευγενίζεται η ύπαρξή του.

Παπανούτσος, Ε.Π. *Η ψυχαγωγία, νόμιμο δικαίωμα και δείκτης πολιτισμού*, Πρακτική Φιλοσοφία, Θεματικοί κύκλοι, έκδοση Ο.Ε.Δ.Β. 2001, (διασκευή)

A. Ο τρόπος ψυχαγωγίας είναι «ο παραστατικότερος δείκτης πολιτισμού μιας κοινότητας ανθρώπων». Να παρουσιάσετε τα επιχειρήματα τα οποία στηρίζουν την άποψη αυτή.

(Μονάδες 6)

B.1. Να σημειώσετε τη **δομή** της **δεύτερης** παραγράφου και να αποδώσετε έναν **πλαγιότιτλο** που να συνοψίζει το νόημά της.

B.2. Να μεταφέρετε τα υπογραμμισμένα ρήματα της **τρίτης** και **τέταρτης** παραγράφου στον άλλο **αριθμό** διατηρώντας τον χρόνο και το πρόσωπο και έπειτα να τα κατατάξετε στην κατάλληλη **χρονική βαθμίδα**.

(Μονάδες 4)

Γ. Να συντάξετε ένα **άρθρο** για τη σχολική εφημερίδα με θέμα τη συμβολή του **κινηματογράφου** στην ψυχαγωγία των νέων (200- 300 λέξεις).

(Μονάδες 10)

Β. Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

«Το πιο γλυκό ψωμί»

Το παραμύθι που ακολουθεί είναι κεφαλονίτικη παραλλαγή μιας παλαιάς λαϊκής αφήγησης. Ανήκει στον ευρύ τύπο των διηγηματικών ή κοσμικών παραμυθιών, τα οποία αναφέρονται στις περιπέτειες των ανθρώπων χωρίς να χρησιμοποιούν υπερφυσικά στοιχεία. Ειδικότερα, το συγκεκριμένο παραμύθι κατατάσσεται στην κατηγορία των διδακτικών παραμυθιών που, όπως παρατηρεί ο Δ. Λουκάτος, «έχουν πάντα μέσα τους μια διάθεση για διδασκαλία».

«Κάποτε ήταν ένας πλούσιος βασιλιάς, πολύ πλούσιος, που ό,τι επιθυμούσε η καρδιά του το 'χε. Όλα τα είχε, και τον έλεγαν ευτυχισμένο, ώσπου έπαθε μια παράξενη ανορεξιά και δεν είχε όρεξη να βάλει τίποτα στο στόμα του. Σιγά σιγά αδυνάτιζε, κι άρχισε να γίνεται γκρινιάρης και παράξενος. Πολλοί γιατροί επήγαιναν και τον έβλεπαν, μα τα γιατρικά τους τίποτα δεν μπορούσαν να του κάμουν. Η ανορεξιά του βασιλιά όλο και κρατούσε, κι εκείνος έρεβε μέρα με την ημέρα. Τίποτα δε λιμπιζόταν να φάει· ούτε «του πουλιού το γάλα», που λέει ο λόγος. Όπου κάποια μέρα, έτυχε να περνάει από το παλάτι του ένας ασπρομάλλης γέροντας φτωχός, που ήτανε όμως σοφός κι ήξερε από γιατρικά. Του είπανε λοιπόν για το βασιλιά, κι ανέβηκε να τον δει. «Μήπως κουράζεσαι, βασιλιά μου;», τον ρώτησε. «Τι λες, γιατρέ μου», του λέει ο βασιλιάς. «Όλη μέρα ξαπλωμένος απάνου στο θρόνο μου, ούτε το μικρό μου δαχτυλάκι δεν κουνώ». «Μήπως έχεις έγνοιες και σκοτούρες για το λαό σου;» «Όχι, κάθε άλλο. Εγώ ζω ξέγνοιαστος, και καρφάκι δε μου καίεται για κανέναν!» «Μήπως επιθύμησες ποτέ σου κάτι και δεν μπόρεσες να το 'χεις;» «Ούτε κι αυτό! Βασιλιάς είμαι, κι ό,τι γυρέψω, το βλέπω μπροστά μου!...». Σκέφτηκε, σκέφτηκε λίγο ο γέροντας, ύστερα γυρίζει και λέει του βασιλιά: «Άκουσε, βασιλιά μου: Καθώς βλέπω, δεν έχεις τίποτα σοβαρό. Εκείνο που φταίει και δεν έχεις όρεξη να τρως, είναι το ψωμί που σου δίνουν στο παλάτι! Να διατάξεις να σου φέρουν να φας το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου. Αν μπορέσεις να το 'χεις αυτό, τότε θα γιατρευτείς!».

Από την ίδια μέρα ο βασιλιάς έδωσε διαταγή στους φουρναραίους του παλατιού να ζυμώσουν και να του ψήσουν «το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου!». Έπεσαν με τα μούτρα στη δουλειά οι ψωμάδες σ' όλο το βασίλειο, ποιος θα κάμει στο βασιλιά το πιο γλυκό ψωμί!

Ζύμωσαν με ζάχαρη κι ανθόγαλα κάθε λογής ψωμιά και του τα 'φερναν στο παλάτι να τα δοκιμάσει. Μα κανένα απ' όλα εκείνα τα ψωμιά δεν άνοιγε την όρεξη στο βασιλιά. Ούτε κι ήθελε να τα φάει. Το 'να του μύριζε, τ' άλλο του βρομούσε. Όσπου μια μέρα, έξω φρενών ο βασιλιάς, έστειλε ανθρώπους του να πάνε να βρουν το γέροντα και να τον ξαναφέρουνε μπροστά του. Έτσι λοιπόν κι έγινε.

«Θα σε κρεμάσω, που με ξεγέλασες!», του φώναξε ο βασιλιάς μόλις τον είδε. «Γιατί, βασιλιά μου;», τον ρώτησε ο γέροντας. «Γιατί το γλυκό ψωμί, που είπες να μου φτιάξουνε να φάω, δε μου έκαμε τίποτα!» «Μπα;», έκαμε ο γέροντας. «Φαίνεται πως το ψωμί που σου ζύμωσαν, δεν ήταν τόσο γλυκό όσο έπρεπε!» Ο βασιλιάς ήταν πάλι έτοιμος ν' αγριέψει, μα είδε το γέρο που κάτι συλλογιζότανε, και περίμενε.

«Άκουσε, βασιλιά μου», του λέει ο γέροντας ύστερ' από λίγο. «Αν θέλεις να δοκιμάσεις στ' αληθινά το ψωμί που θα σε γιατρέψει, πρέπει να 'ρθεις μαζί μου για τρεις μέρες μονάχα και να κάνεις ό,τι σου λέω. Αν δε γίνεις καλά, είσαι ελεύτερος να μου πάρεις το κεφάλι!»

Κι ο βασιλιάς, παιδί μου, θέλοντας και μη, δέχτηκε να πάει μαζί με τον παράξενο γέροντα, εκεί που του 'λεγε. Φόρεσε κι αυτός φτωχικά ρούχα, ποδέθηκε παλιοπάπουτσα, πήρε κι ένα μπαστούνι στα χέρια του κι έφυγε κρυφά από το παλάτι, μακριά, κι επήγανε στον κάμπο, εκεί που καθόταν ο γέροντας, σε μια καλύβα, μέσα σ' ένα χωράφι σπαρμένο.

Ξημερώνοντας, έδωκε ο γέροντας στο βασιλιά ένα δρεπάνι και του λέει: «Έλα να θερίσουμε!». Έπιασε ο βασιλιάς και θέριζε μες στο λιοπύρι ολάκερη μέρα. Έκαμε καμιά σαρανταριά δεμάτια στάχια. Ήρθε το βράδυ, πέρασε ξεροί να κοιμηθούνε. Ούτε φαΐ όλη μέρα, ούτε τίποτα. Έμενε, βλέπεις, κι ο γέροντας νηστικός.

Την άλλη μέρα, πρωί πρωί, ξύπνησε ο γέροντας το βασιλιά και του λέει: «Σήκω τώρα, να πάρουμε όλ' αυτά τα δεμάτια, να τα πάμε στ' αλώνι να τ' αλωνίσουμε!». Κουβάλησε στην πλάτη του ο βασιλιάς περισσότερ' από τα μισά, κι ύστερα όλη μέρα, γκαπ γκουπ, τα κοπάνιζε με το δάρτη, ώσπου κάμανε το στάρι σωρό, τ' ανεμίσανε και το βάλανε στο σακί. Κι όλη μέρα την περάσανε πάλε έτσι, νηστικοί κι οι δυο τους, μόνο λίγο νερό ήπιανε από τη στέρνα, που ήτανε κοντά στην καλύβα. Πέρασε πάλι κουρασμένοι το βράδυ και κοιμηθήκανε.

Την τρίτη μέρα, το χάραμα, ο γέροντας σήκωσε το βασιλιά: «Ξύπνα», του λέει, «τώρα να πάμε το στάρι μας στο μύλο να τ' αλέσουμε! Πάρ' το εσύ στην πλάτη σου, γιατί εγώ δεν μπορώ, και πάμε εκεί στην κορφή του βουνού, που 'ναι ο μύλος». Τι να κάμει ο βασιλιάς, αφού έτσι ήτανε η συμφωνία, φορτώνεται το σακί στην πλάτη, και κουρασμένος κι ελεεινός το κουβάλησε στην κορφή. Τώρα αρχίνησε και να πεινάει, μα δεν έλεγε ακόμα τίποτα.

Αλέσανε το στάρι τους, και για να μην τα πολυλογούμε, γυρίσανε κατά το μεσημέρι στην καλύβα, πάλι ο βασιλιάς φορτωμένος τ' αλεύρι. «Έλα τώρα να ζυμώσουμε», του λέει ο γέρος. Ξεχώρισε ως δέκα λίτρες αλεύρι, το 'ριξε στη σκάφη κι έβαλε το βασιλιά να ζυμώνει. Ύστερα τον έστειλε στο λόγγο να κόψει ξύλα, κι αργά κατά το βράδυ βάλανε κι εκάψανε το φούρνο, για να ψησουνε 3-4 καρβέλια. Ο βασιλιάς τώρα πεινούσε κι επερίμενε πότε να ψηθούν τα ψωμιά, για να φάει! Μα πιο πολύ τα λιμπιζόταν, όταν άρχισε να βγαίνει από το φούρνο η μυρωδιά τους. «Πεινάω πολύ», λέει του γέρου. «Περίμενε και θα φας!», του απάντησε κείνος.

Σε λίγο βγήκανε τα καρβέλια, αχνιστά και ροδοψημένα. Σαν πεινασμένος λύκος τότε ο βασιλιάς άρπαξε το καρβέλι, το έκοψε με τα χέρια του κι άρχισε να τρώει. Μα με την πρώτη μπουκιά που κατάπιε, το πρόσωπό του έγινε κόκκινο από χαρά και φώναξε: «Μάλιστα! Αυτό είναι το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου! Κι όμως ούτε μια κουταλιά ζάχαρη δεν έριξα στο ζυμάρι του!». Τότε ο γέροντας χαμογέλασε και του είπε: «Βασιλιά μου, πρέπει να ξέρεις πως η ζάχαρη του ψωμιού σου ήταν ο ιδρώτας που έχυσες για να το φτιάξεις. Τώρα είς' ελεύτερος να ξαναπάς στο παλάτι σου. Κοίτα μονάχα να δουλεύεις αποδώ κι εμπρός, και θα δεις πως η όρεξη δε θα σου λείψει».

Ο βασιλιάς ακολούθησε την ορμήνεια του γέρου, κι όταν γύρισε στο παλάτι του, δούλεψε κάθε μέρα για το λαό του, εκατέβαινε και στον κήπο του γι' άλλες δουλειές, κι από τότε γιατρεύτηκε από την ανορεξία κι έτρωε καλά, που μακάρι να τρώαμε κι εμείς έτσι!».

A.1. Να παρουσιάσετε το πρόβλημα του **βασιλιά** και τις ενέργειες στις οποίες προχώρησε για να το επιλύσει τεκμηριώνοντας την άποψή σας με στοιχεία του κειμένου.

A.2. Να χαρακτηρίσετε τον **γέροντα** τεκμηριώνοντας την άποψή σας με στοιχεία του κειμένου.

(Μονάδες 6)

B.1. Να εντοπίσετε τους **αφηγηματικούς** τρόπους του κειμένου και να σχολιάσετε τον λειτουργικό τους ρόλο.

B.2. Να σχολιάσετε τη **γλώσσα** και το **ύφος** του κειμένου.

(Μονάδες 6)

Γ.1. Θέμα αναγνωστικής ανταπόκρισης: Να εντοπίσετε τα στοιχεία του κειμένου που αναδεικνύουν τον χρόνο και τον τόπο του παραμυθιού.

ή

Γ.2. Θέμα δημιουργικής γραφής: Υποθέστε ότι είστε ο γέροντας- σοφός και παρουσιάστε μια διαφορετική πρόταση για την αντιμετώπιση του προβλήματος του βασιλιά.

(Μονάδες 8)